

Muzeum w Grudziądzu (przy Bramie Wodnej) jest otwarte we wtorki, środy i piątki od 10.00 do 18.00, w czwartki i soboty od 10.00 do 15.00, w niedziele i święta od 14.00 do 18.00. W poniedziałki i dni poświęcone muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi 1 zł, ulgowa 0,50 zł, oraz 0,25 zł dla osób w grupach powyżej 10, które mogą w uzasadnionych wypadkach, po uprzednim uzgodnieniu z muzeum, być oprowadzane w czasie zaproponowanym.

Dział Naukowo-Oświatowy zaprasza na wszystkie imprezy upowszechniające naukę i sztukę, urządzone szczególnie w dniu bezpłatnego zwiedzania. Pozostałe działy: Archeologii i Historii, Historii Kultury i Etnografii oraz dział Sztuki służą zainteresowanym miłośnikom sztuki, przeszłości miasta i regionu informacją naukową i poradnictwem w zakresie samokształcenia.

INFORMACJA O WYSTAWACH

PRADZIEJE ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ — wystawa archeologiczna obrazująca rozwój osadnictwa naszego regionu od najdawniejszych czasów do powstania Państwa Polskiego. Do najciekawszych eksponatów należą: zrekonstruowany kamienny grób skrzynkowy kultury pomorskiej, zespół cennych zabytków pochodzących z odkrytego w Rządzu cmentarzyska z okresu rzymskiego, doskonale zachowane dębowe radło z Wieiórek, stare żarna nieckowate i obrotowe, urny twarzowe kultury pomorskiej z szczątkami kostnymi spalonych zmarłych.

DZIEJE GRUDZIĄDZA I REGIONU — wystawa historyczna obejmująca również rozwój sztuki i rzemiosła. Zainteresowanym może być udostępniony zmagazynowany bogaty zbiór dawnych monet i medali.

KULTURA LUDOWA ZIEMII GRUDZIĄDZKIEJ — wystawa etnograficzna przedstawiająca kulturę materialną, sztukę ludową i pamiątkarstwo naszego regionu, uzupełniona wystawką kaszubskiej sztuki ludowej.

ŚWIAT STAROŻYTNY — wystawa obrazująca życie starożytnych Egipcjan, Greków i Rzymian z szczególnym uwzględnieniem wytworów kultury materialnej i sztuki.

WYBITNI MALARZE POLSCY XIX WIEKU — wielka wystawa złożona z oryginalnych dzieł wypożyczonych z Muzeum Narodowego w Warszawie, zajmująca wszystkie sale parteru Muzeum. Wśród cennych obrazów znajdują się dzieła najbardziej znanych malarzy jak: Chełmońskiego, Fałata, Gierymskiego, Matejki, Siemiradzkiego, Suchodolskiego, Wyczółkowskiego.

STANISŁAW STAZIC JAKO GEOLOG I JEGO EPOKA — wystawa urządzona przez Muzeum Ziemi w Warszawie, przedstawiająca dorobek naukowy Stazica, nauk przyrodniczych i hutnictwa polskiego na tle nauk w Europie w XVIII i XIX w.

STRESZCZENIE POGADANKI OŚWIATOWEJ

(dokończenie pogadanki z nru 3)

Równoległe z nurtem historycznym rozwija się w dziewiętnastowiecznym malarstwie polskim kierunek rodzajowo-krajobrazowy. Jednym z pierwszych polskich artystów, który obok współczesnych sobie wydarzeń historycznych odtwarzał liczne sceny ludowo-obyczajowe był *Michał Stachowicz*. Z czasem rozwój malarstwa rodzajowego i krajobrazowego przybierał stopniowo na sile. Malarze nasi wyzwalali się pod wpływem obcych, dążąc — poprzez bezpośrednie studiowanie natury i wszechstronną obserwację życia — do stworzenia rodzimej, narodowej sztuki. Szczere w wyrazie i ujawniające głębokie zainteresowanie życiem polskiego ludu wiejskiego i miejskiego, a także polskim krajobrazem, są obrazy *Jana Feliksa Piwarskiego*. Na polu wiejskie pochodzenie ułatwiało artyście obserwację bliskiego mu ludu; doskonałym przykładem może być jego „Karczma »Ostatni Grosz« pod Warszawą”. Na obrazie, obok trafnie oddanych typów ludzi, mamy wspaniałe tło wysokich, soczysto-zielonych drzew, których czuby złocą się w zachodzącym słońcu. Ze szkoły Piwarskiego wyszli wybitni polscy pejzażyści i malarze rodzajowi II połowy XIX wieku, m. in. *Franciszek Kostrzewski*, który obok działalności ilustratorskiej w czasopiśmie warszawskich malował, jak i jego mistrz, targi, jarmarki, odpusty, zabawy wiejskie, powodzie i pożary. Obdarzony wybitnym zmysłem obserwacji, umiał Kostrzewski żywo podpatrzeć otaczające go przejawy życia i odtworzyć je z dużą dosadnością charakterystyki. Przykładem tego jest jego „Odpust na wsi”, z całym bogactwem scenek, galerią typów ludzi odpoczywających na murawie i tłoczących się wokół nęcących oko straganów. Świętym pejzażystą jest też *Józef Szermentowski*, którego płótna oddają malowniczo i głęboko odczuty obraz naszego kraju.

Malarzem, który wszedł między lud i dobrze rozumiał jego sprawy i troski był *Aleksander Kotsis*. Sam pochodzący z ludu, stał się malarzem chłopskiej doli i niedoli, którą ze współczuciem i dużą uczuciowością odtwarzał w scenach rodzajowych z okolic Krakowa i Podhala. Na przykład jego obraz „Pogrzeb i wesole” to przypadkowe spotkanie się dwóch orszaków — smutnego i radosnego — związanych ze sprawami życia i śmierci. Scena dzieje się na tle Bramy Floriańskiej i baszt krakowskich. Jej bohaterowie odziani są w typowe krakowskie stroje.

Ubóstwo wsi polskiej było również tematem obrazów *Józefa Polkowskiego*. Powszedni dramat ukazuje jego „Nędza w chacie chłopskiej”. Przy ubogim posłaniu chorej matki stoi dwoje małych dzieci i chłop broniący się przed żądaniem ekonomy bezradnym gestem. Artystą, który swą wszechstronną działalnością zasłużył się specjalnie około rozwoju naszego realistycznego malarstwa był *Wojciech Gerson*. Obok obrazów historycznych malował też pejzaże, natura bowiem stanowiła dla niego najwyższy wzór. Chętnie

wprowadzał w krajobraz sceny rodzajowe, jak np. w dziele „Zachwycenie”. Widzimy tam płynących tratwą flisaków, którzy wstrzymali ruch wiosł, by przyjrzeć się idącej brzegiem lasu młodej dziewczynie. Gerson wykształcił najwybitniejszych naszych pejzażystów i malarzy rodzajowych przełomu XIX i XX w. Jednym z nich był *Józef Chełmoński*. Stałym tematem jego obrazów było życie wsi polskiej i jego nieodłączne tło — pejzaż. Obrazy jego prawdziwe a zarazem pełne poezji, ujawniają organiczny wprost związek tego wielkiego malarza z ziemią rodzinną. Szczególnie znane są jego dzieła z motywami bocianów, koni i wiejskich krajobrazów. W „Widoku parku w Radziejowicach” wydobyl senny jeszcze nieco nastrój letniego poranka. Z mgły unoszącej się nad szeroko rozlanym stawem, wynurzają się zarysy parku okalającego zameczek, oświetlony wczesnym słońcem i białe łabędzie. Malarzem scen rodzajowych, bardzo popularnym w XIX w. był też *Alfred Wierusz-Kowalski*, mieszkający stale w Monachium.

Pod koniec XIX wieku artyści nasi poczeli coraz bardziej interesować się sprawami światła i koloru w malarstwie. Wynikało to z programu nowego kierunku w sztuce — impresjonizmu, zainicjowanego we Francji przez *Klaudiusza Monet*, a rozwijanego u nas przez *Pankiewicza*, *Podkowińskiego*, *Wyczółkowskiego*, *Fałata* i in. Malarze ci dążyli do utrwalenia na płótnie przelotnych wrażeń jakie odbierali, gdy pod wpływem zmian światła, zmieniał się kolor przedmiotów w naturze. Impresjonizm wzbogacił i rozjaśnił gamę barw tych malarzy. Mimo wpływów francuskich malarze polscy okresu impresjonizmu zachowali w pełni swą cdębność narodową oraz dużą dozę tradycyjnego realizmu. Głęboko uczuciowy stosunek do przyrody i tematyki rodzimej cechuje obraz *Wyczółkowskiego* „Rybaczy”. Skapani w świetle zachodzącego słońca dwaj rybacy, stojąc po kolana w wodzie, wydobywają zdobycz z sieci. Zwarta masa trzcin, woda i niebo mieniają się w jaskrawych promieniach zachodu. Podobna rodzimność w tematyce cechuje płótna *Aleksandra Gierymskiego*, wnikliwego badacza zjawisk barwnych i świetlnych, *Juliana Fałata*, mistrza w odtwarzaniu polowań i śnieżnych krajobrazów a zarazem świetnego akwarelisty.

Cechą charakterystyczną artystów przełomu XIX i XX wieku było zwrócenie się do sztuki i tradycji ludowej. Szukali oni cech narodowych w charakterystycznych typach ludowych, pociągało ich bogactwo motywów zdobniczych sztuki ludowej i barwność ubiorów chłopskich, interesowały odrębności regionalne. Malowali więc z upodobaniem wesołe zabawy wiejskie, tradycyjne obyczaje świąteczne i poważne, uroczyste obrzędy górali podhalańskich, huculów małopolskich czy chłopów podkrakowskich. Pogodny, wesoły nastrój rozłożonej pod lasem gromady żeńców w krakowskich strojach trafnie oddał *Wincenty Wodzinowski* w „Odpoczynku żniwiarzy”. Inny region Polski obrał za tło obrazu *Kazimierz Sichulski*, który w kompozycji „Czarne jagnię” przedstawił młodą dziewczynę z jagnięciem przed typową zagrodą góralską. A *Fryderyk Pautsch* ma w swoich zbiorach „Starą huculkę”, portret huculki w ludowym stroju. Foza wyrazistą charakterystyką twarzy starej kobiety, artysta z upodobaniem oddał jej malowniczy, barwny ubiór.

Kierunkowi historycznemu i rodzajowo-krajobrazowemu w malarstwie towarzyszy stale nurt portretowy. Wybitnym portrecistą okresu klasycyzmu był *Antoni Brodowski*, wslawiony licznymi portretami wybitnych polskich osobistości końca XVIII w., przedstawianych zazwyczaj w całej postaci, w pozach pełnych dostojeństwa i powagi, jak np. portret *Ludwika Osińskiego*, poety, tłumacza tragedii francuskich, dyrektora Teatru Narodowego w Warszawie, a także uczestnika Powstania Kościuszkowskiego. Wielu malarzy scen historycznych i rodzajowych chętnie tworzyło portrety. Na uwagę zasługuje wśród nich *Marceli Bacciarelli*, autor portretu *Mikołaja Kopernika*, wielkiego astronoma. Uczony patrzy w zamyśleniu w przestrzeń i kreśli cyrklem układ słoneczny. Obok, jeden z jego instrumentów astronomicznych — astrolabium. *Bacciarelli*, Włoch z pochodzenia, był głównym doradcą w sprawach sztuki króla *Stanisława Augusta*, był też kierownikiem „malarni” czyli szkoły malarskiej na Zamku Królewskim w Warszawie. Innym malarzem-portrecistą, także Włochem z pochodzenia, był *Józef Grassi*. Głównie przedstawiał wodzów i dostojników państwowych. Znane są portrety *Tadeusza Kościuszki Grassiego*. Oddają one doskonale pełen uwielbienia stosunek społeczeństwa polskiego do Naczelnika. Jeden z nich ukazuje wodza jako legendarnego bohatera, ocierającego miecz po bitwie. Heroicznym atrybutem upiękzonego tu i odmłodzonego *Kościuszki*, przybranego w rycerską zbroję, jest leżący obok niego szyszak w laurowym wieńcu. Wspaniałymi modelami dla malarzy XIX w. byli wielcy poeci, np. *Mickiewicz* i *Słowacki*. Powszechnie znany jest portret *Adama Mickiewicza* malowany przez przyjaciela poety — *Walentego Wańkowicza*. Wieszcz przedstawiony tu jest w wieku młodzieńczym, wsparty w zamyśleniu o skałę *Ajudahu* na Krymie — miejscu powstania słynnych jego Sonetów. Układ i gest postaci, wzrok wpatrzony w dal, narzucona malowniczo burka oraz pochmurne, burzliwe niebo, nadają portretowi romantyczny nastrój, tworząc zarazem wizerunek pełen życia i poetyckiej prawdy.

Opracowanie: Mgr Bożena Sikorska, Dział Naukowo-Oświatowy Muzeum w Grudziądzu.